

Jäykät tittelit ja tittelien taipuvuus

Suomalaisia on moitittu tittelinkipeydestä ja tittelijäykkyydestä, eikä suotta. Erilaisien tutkintojen suorittajille kumpuaa yhä uusia titteleitä eli arvonimiä, ja entisetkin korvautuvat uusilla, komeammilla. Uudehkoja titteleitä ovat esim. puutarhapiston käyneen nimi *hortonomi* ja keinosiementäjän nimi *seminologi*. Entisen tittelin komeampi korvautuma taas on *metsäinsinööri*, joka on tulossa metsäteknikon sijaan.

Tutkinnon suorittaneet sentään ansaitsevat tittelinsä: ovathan he sen hyväksi jostain tehneet, vaiikkeivät aina ehkä niin uljaan kaikuista kuin tittelistä voisi päätellä. Kyseenalaisempia ovat ne tittelit, joita valtiolta saa ostaa rahasta. Kun toimitusjohtaja ei ole ammatinimeensä tyytyväinen, hän voi ostaa *kauppaneuvoksen*, *teollisuusneuvoksen*, jopa himoitun *vuorineuvoksen* tittelin. Vielä kummempia ovat monet tittelit, jotka on suoraan kytketty virka-asemaan. Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston toimistopäälliköt saavat virkaedukseen *korkeakouluneuvoksen* tittelin, kauppa- ja teollisuusministeriön kaupallisen osaston toimistopäälliköt vuorostaan *kaupallisen neuvoksen* tittelin. Pelkkä proosallinen »toimistopäällikkö» ei tunnu riittävän, vaikka

jokaisella on lisäksi vielä akateemisilla opinnoilla hankittu oppiarvo, titteli sekin.

Näin ollaankin jo kolminkertaisessa tittelissä, tittelijäykkyyden totisessa ilmentymässä: kauppaosaston toimistopäällikkö kaupallinen neuvos varatuomari Kaarlo Kettukumpu. Siinä riittää kansalaisille sekä ihmettelyn että vähän hankaluudenkin aihetta.

Hankaluus koituu siitä, että tittelit eivät ole pelkästään ulkoisessa mielessä jäykkiä. Ne ovat myös kieliopillisessa mielessä taipumattomia, kuitenkin vain osaksi: eräät tittelit taipuvat. Mutta mitkä ja milloin?

Kun kieliopissa esitetään tittelin taipumissääntöjä, käsitetään tittelin veroisiksi myös puhtaat ammattinimitykset (*metsuri, maanviljelijä*), jopa eräät tilapäisemmän aseman nimitykset (*kokouksen puheenjohtaja*).

Ruvetaanpa purkamaan sääntöjen kerää.

Yksinkertainen titteli on normaalisti taipumaton: *maanviljelijä Huuskosella, varatuomari Kettukummulle. -nen*-loppuiset horjuvat: *koululaisella Esa Salmella* tai *koululainen Esa Salmella*. Samoin horjuvat mm. semmoiset oikeusasemaa tarkoittavat sanat kuin *hakija* tai *kantaja: hakijalla* tai *hakija Niemellä, kantajan* tai *kantaja Visan*. Jos *puheenjohtaja* on ammattinimi, se jää taipumatta: *puheenjohtaja Viinasella*. Mutta ei-ammattimainen puheenjohtaja on vähän toisessa asemassa. Tällaisessa tapauksessa *puheenjohtaja*-sanaa tuskin käytetäänkään pelkän sukunimen ohella. Normaalisti tämä sana taipuu: *puheenjohtajalla Eino Salmella* tai sitten vaikka *puheenjohtajalla opettaja Salmella*.

Entä kun sama yksinkertainen titteli liittyy useaan nimeen? Tavallisesti taipuvat sekä titteli että nimet: *lehtorien Halmeen, Huhdan* ja *Kasken virkavapaus*. Pitkissä luetteloissa on luvallista jättää sukunimet sentään taivuttamatta: *metsänhoitajille Hakonen, Kuusi, Lehtinen, Lieko* ja *Parkkinen*.

Jos titteli sen sijaan ei ole yksinkertainen vaan kaksi- tai useampisanainen, se taipuu: *ministeriön kansliapäällikköä Jukka*

Kankaista (samaa tapaan *ministeriön kansliapäällikköä tohtori Jukka Kankaista*). Juuri tätä luonnollista ohjetta näkee nykyään usein rikottavan; asia vaatii tarkkuutta. On siis puhuttava *Suomen presidentin Mauno Koiviston* ja *Ruotsin kuninkaan Kaarle Kustaan* tapaamisesta (ei »Suomen presidentti Mauno Koiviston ja Ruotsin kuningas Kaarle Kustaan»). Jotkut harvat kaksisanaiset tittelit ovat tosin niin kiinteitä, että niitä käsitellään yksisanaisen tittelin tavoin, siis taipumattomina. Puhumme esim. *tasavallan presidentti Koivistosta, Suomen Marsalkka Mannerheimista, filosofian maisteri Lehdosta*.

Siinäpä tärkein tittelitietous oikeastaan jo oli. Hiukan harjoittelua asia kyllä vaatii niiltäkin, jotka töikseen joutuvat titteliä kanssa painimaan. Pienen lisämutkan tekee vielä välimerkintä. Kahden rinnasteisen taipumattoman tittelin väliin tulee pilkku: *ylitarkastajalle, maisteri Hoilolle*. Mutta jos edellinen titteli on taipuva, ei kyseessä enää ole aito rinnastus ja pilkku jää pois: *kouluhallituksen ylitarkastajalle maisteri Hoilolle*.

Tittelijärjestelmämme tuskin on sanottavasti yksinkertaistumaan päin. Titteliä jäykkyys on siksi nieltävä, mutta muistettava on sekin, mitkä tittelit kieliopillisesti ovat taipuvia, mitkä taipumattomia. Onnena onnettomuudessa on sentään se, että kieliopillisesti taipumattomat tittelit eivät aina ole jäykimpiä titteleitä. Titteleissäkin voivat yhtyä jäykkyys ja notkeus.

TERHO ITKONEN